

POLICY BRIEF / SAŽETAK I PREPORUKE

ISTRAŽIVANJE O SIROMAŠTVU DJECE I OBITELJI NA PODRUČJU RIJEKE I GOSPIĆA

SIJEČANJ 2022 // PAUL STUBBS, GORDANA ŠIMUNKOVIĆ

Osnovni podaci o istraživanju i projektu unutra kojeg se provodilo

---

Naslov istraživanja:

Istraživanje o siromaštvu djece i obitelji na području Rijeke i Gospića

Naziv projekta unutar kojeg se provodilo istraživanje

Moje mjesto pod suncem (MMPS)

Radni paket:

Radni paket 1 / Mapiranje i analiza postojećih mjera, praćenje tih mjera i praksi za suzbijanje siromaštva djece u Rijeci i Gospiću

Financijska podrška projekta

Program Fonda za aktivno građanstvo u Hrvatskoj

Trajanje projekta

2021. – 2023.

Nositelj projekta

Udruga Centar za kulturu dijaloga (CeKaDe)

Partneri u projektu:

Grad Rijeka

Centar za socijalnu skrb Rijeka

Udruga kreativni kolektiv Kombinat

Centar za studije mira i konflikata Sveučilišta u Rijeci

Ekonomski institut, Zagreb

Društvo Naša djeca Gospić

Grad Gospić

Fafo Research Foundation (Fafo Institute for Labour and Social Research) (Oslo)

Rotary club „Sv. Vid“ (Rijeka)

Voditelj istraživanja: dr. sc. Paul Stubbs, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju, Ekonomski institut, Zagreb

Članovi/ice istraživačkog tima

Gordana Šimunković, prof. soc. ped., asistentica, Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini, Katedra za socijalnu medicinu i epidemiologiju

Vrijeme provedbe istraživanja

travanj – prosinac 2021.

Tema istraživanja, istraživački problem

Tema istraživanja:

Siromaštvo djece i obitelji na području Rijeke i Gospića

Istraživački problem:

Primjerenost postojećih mjera javnih politika vezanih uz siromaštvo djece i obitelji na području Rijeke i Gospića

Istraživačka pitanja i ciljevi

Istraživački cilj:

Utvrđiti primjerenost postojećih mjera javnih politika vezanih uz siromaštvo djece i obitelji na području Rijeke i Gospića

Istraživačka pitanja:

- Koje mjere prema obiteljima s djecom koja žive u uvjetima siromaštva su aktualne u postojećim strategijama i institucionalnim praksama na području Grada Rijeke?
- Koje su poteškoće s kojima se susreću obitelji s djecom koja žive u uvjetima siromaštva na području Rijeke i Gospića?
- Koji su konkretni načini nošenja s poteškoćama s kojima se susreću obitelji s djecom koja žive u uvjetima siromaštva na području Rijeke i Gospića?

- Koliko su postojeće mjere javnih politika na području Rijeke i Gospića primjerene potrebama obitelji s djecom koja žive u uvjetima siromaštva?
- Koji su mogući smjerovi reforme postojećih mjera javnih politika na području Rijeke i Gospića prema obiteljima s djecom koja žive u uvjetima siromaštva?

1. Metode prikupljanja podataka

Istraživanje je pokrilo 4 segmenta od kojih tri uključuju direktni kontakt s ljudskim subjektima:

- 1. Analiza postojećih i budućih strategija i institucionalnih praksi** institucija koje rade s obiteljima koje žive u siromaštvu
- 2. Anketa *face to face***
- 3. Fokusne grupe**
- 4. Polustrukturirani intervjui**
- 5. Strukturirani sastanci u svrhu povratnih informacija s lokalnim dionicima i Fafo Research Foundation (Fafo Institute for Labour and Social Research), Oslo (Norway)**

2. Analiza podataka

Analiza postojećih i budućih strategija i institucionalnih praksi institucija koje rade s obiteljima koje žive u siromaštvu bazirala se na sadržajnom pregledu dostupnih dokumenata te koliko su oni u skladu s aktualnim potrebama. Podaci prikupljeni anketom obrađeni su deskriptivnom statistikom. Podaci prikupljeni fokusnom grupom i intervjuima su nakon transkribiranja kodirani i kategorizirani sukladno istraživačkim pitanjima i čitanju transkripata.

3. Etička pitanja

Projekt je cjelokupni odobren od strane Znanstvenog vijeća Ekonomskog instituta u Zagrebu. Opravdanost i prihvatljivosti provedbe istraživanja prema ljudskim subjektima ispitana je od strane Etičkog povjerenstva Ekonomskog instituta u Zagrebu od kojeg je i dobivena Potvrda o etičnosti istraživanja (Klasa 114-04/21-01/01, Ur.br. 251-467-1-21-12).

Sažetak studije

Studija *Izazov siromaštva i socijalne isključenosti djece na području Rijeke i Gospića: analize i preporuke* usmjerena je na utvrđivanje primjerenost postojećih mjera javnih politika vezanih uz siromaštvo djece i obitelji na području Rijeke i Gospića. U tu svrhu provedena je a) analiza strategija i institucionalnih praksi institucija koje rade s obiteljima koje žive u siromaštvu b) anketa *face to face* s 102 kućanstava s područja Rijeke i 18 s područja Gospića c) fokusne grupe s 11 osoba koje žive u kućanstvima s izazovnim financijskim situacijama i d) polustrukturirani intervjui s 10 dionika s područja Rijeke i Gospića u temi djece koja žive u situaciji siromaštva. Dodatno, provedena su dva *online* sastanka u svrhu dobivanja povratnih informacija na prezentirane početne rezultate istraživanja.

Nastavno na prvo postavljeno istraživačko pitanje *Koje mjere prema obiteljima s djecom koja žive u uvjetima siromaštva su aktualne u postojećim strategijama i institucionalnim praksama na području Grada Rijeke?* uočava se da su postojeće mjere obuhvaćene primarno odlukama i razvojnim planovima grada, ne i zasebnim strateškim planovima kao zasebnim dokumentima. Uz ovo istraživačko pitanje veže se i četvrto postavljeno pitanje *Koliko su postojeće mjere javnih politika na području Rijeke i Gospića primjerene potrebama obitelji s djecom koja žive u uvjetima siromaštva?*. U odgovoru na njega uočava se prostor za unaprjeđenje koji je ugrađen u preporuke kao odgovor na peto postavljeno istraživačko pitanje: *Koji su mogući smjerovi reforme postojećih mjera javnih politika na području Rijeke i Gospića prema obiteljima s djecom koja žive u uvjetima siromaštva?*

Nastavno na drugo istraživačko pitanje *Koje su poteškoće s kojima se susreću obitelji s djecom koja žive u uvjetima siromaštva na području Rijeke i Gospića?* uočava se da su nalazi u skladu s dosadašnjim istraživanjima pri čemu se izdvaja teret stanovanja u iznajmljenom prostoru, udio djece sudionika istraživanja za koji procjenjuju da je izložen zlostavljanju, teškoća izlaska i nošenja s financijski izazovnim situacijama te ograničeni dostupni resursi pomoći podrške. Kod istraživačkog pitanja *Koji su konkretni načini nošenja s poteškoćama s kojima se susreću obitelji s djecom koja žive u uvjetima siromaštva na području Rijeke i Gospića?* izdvaja se da roditelji koriste neformalne oblike podrške koji imaju ograničeni učinak. Pribjegavaju posudbi

novaca i prihvaćaju pomoć (novčanu, u obliku stvari), potrebe zadovoljavaju prema prioritetima pri čemu će se najprije odreći rekreativno – zabavnih aktivnosti te cigareta ili alkohola. Dijete će staviti ispred sebe te će ići gladni na spavanje ako nemaju drugog izbora.

Izdvojeni smjerovi rezultata iz fokusnih grupa:

- Život s niskim primanja negativno utječe na obitelji i djecu.
- Nedostaje podrška obitelji i prijatelja.
- U raspodijeli raspoloživih dobara, daje se prioritet jednom djetetu nad drugima.
- COVID je utjecao na povećanje izazova nošenja sa svakodnevicom.
- Sustav škole i vrtiće donosi dodatne izazove u teškoj materijalnoj situaciji.
- Uloga centara za socijalni rad više je usmjerena na kontrolu nego na podršku.
- Uloga udruga (poput CeKaDe-a) može biti izuzetno značajna.
- Prepoznaje se potreba poduzimanja promjena na razini centara za socijalnu skrb i stanovanja.

Izdvojeni rezultati iz ankete za područje Rijeke:

- U ukupnom uzorku **svoga 5 osoba izdvaja neki od poticaja za sudjelovanje na tržištu rada** (mjeru samozapošljavanja - potporu za samozapošljavanje, mjeru zapošljavanja – stjecanje prvog radnog iskustva, javni rad, mjeru obrazovanja i drugo – predavanje/radionice).
- Prema **stambenom statusu**, kod ukupnog uzorka najviše je kućanstava koja **žive kao podstanari** i plaćaju punu najamninu privatnoj osobi (42,0 %). Nakon njih slijede kućanstva koja plaćaju najamninu u socijalnim/gradskim stanovima (Tablica 4.3.). Korisnici ZMN su u skupini koja u najvišem udjelu koristi socijalne/gradske stanove.
- Nešto više od **četvrtine sudionika** ukupnog uzorka procjenjuje da je kod nekog od djeteta **došlo do pogoršanja zdravlja** zbog stambene situacije i to 13,6 % procjenjuje da je došlo do značajnog pogoršanja i 15,9 % da je došlo do malog pogoršanja.

- **Prosječno mjesečno primanje** po članu kućanstva, u ukupno obuhvaćenom uzorku, iznosi 740,74 kn pri čemu je raspon od najmanjeg mjesečnog iznosa po članu kućanstva do najvećeg iznosa, izuzetno velik.
- U posljednjih 12 mjeseci 50,0 % obuhvaćenih kućanstava ukupnog uzorka **kasnilo je** duže od 3 mjeseca **s plaćanjem računa ili sličnih obaveza** (komunalije, otplata kredita, kreditne kartice itd.) jer nisu imali dovoljno novaca.
- **Korištenje** nekih komunalnih usluga iz financijskih razloga **smanjilo** je u posljednjih 12 mjeseci 42,0 % obuhvaćenih kućanstava.
- Kod 12,5 % obuhvaćenih kućanstava u posljednjih 12 mjeseci bile su **isključene** neke od komunalnih usluga pri čemu prednjači trošak za električnu energiju.
- U posljednjih 12 mjeseci, **48,9% obuhvaćenih kućanstava posuđivalo je novac** iz drugih izvora (isključujući banke i slične institucije) kako bi zadovoljili prehrambene potrebe pri čemu prednjači posudba novaca od obitelji ili prijatelja.
- **Obavljanje povremenih poslova** je nisko: 38,6 % sudionika nikada nije obavljalo povremene poslove.
- **Kako bi došli do nešto novaca**, 13,6 % kućanstava je mnogo puta u proteklih godinu dana **prodalo nešto što im je važno**, 6,8 % nekoliko puta i 14,8 % jednom ili dva puta, dok 29,5 % navodi da nisu imali što prodati.
- **Zbog nedostatka sredstava** u posljednjih godinu dana na spavanje su **išli gladni** svi članovi kućanstva ili dio članova kod 25,0 % obuhvaćenih kućanstava. Da jedno ili više djece ne bi bilo gladno sudionik istraživanja je bio gladan u posljednjih godinu dana kod 43,2 % kućanstava.
- Iako je neko **dobro procijenjeno nužnim** kod više od 90 % sudionika istraživanja, uvijek se izdvaja udio sudionika istraživanja koji ne mogu to dobro priuštiti svojoj djeci iako bi to željeli.

- **Udaljenost i troškovi dolaska** im najviše **otežavaju** korištenje kina, rekreativno-obrazovnih programa te muzeja. Kod skupine korisnika ZMN-a, nakon rekreativno-obrazovnih programa, udaljenost i troškovi dolaska najviše otežavaju pristup predškoli. Udaljenost otežava dalje pristup srednjoj školi, a troškovi dolaska pristup jaslicama.
- Da je njihovo dijete bilo **zlostavljano** iskazuje 30,7 % sudionika ukupnog uzorka, dok 3,4 % iskazuje da ne znaju. Kod korisnika ZMN udio onih koji iskazuju da je njihovo dijete bilo zlostavljano je 40,0 %, a 10,0 % iskazuje da ne zna.
- Sudionicima je dana mogućnost da procijene **koliko mogu računati na pomoć** od određenih privatnih skupina, organizacija i institucija. Skupina obitelji, rodbine i prijatelja izdvajaju se kako skupine koje su u najvećem udjelu zastupljene kod odgovora *Uvijek*. Kod odgovora *Često* u ukupnom uzorku sudionika izdvojila se skupina prijatelja te klubovi, udruge i/ili društva. Odgovor *Nikad* najzastupljeniji je i to u visokom udjelu od 80,5 % za mjesni odbor i za gradsku upravu s udjelom od 62,1 %. Centar za socijalnu skrb je prisutan kod odgovora s udjelom od 4/5 da se nikad od njega ne traži pomoć ili da se ponekad traži od njega pomoć.
- Kod **procjene učinka primljene pomoći**, uočava se u ukupnom uzorku da obitelj za oko 45 % sudionika ima vrlo veliki ili veliki učinak, dok za oko 30 % sudionika ima mali ili nikakvi učinak.
- Od **oblika primljene pomoći** prevladava **financijska** pomoć (i u ukupnom uzorku i kod sudionika korisnika ZMN-a i kod sudionika koji nisu korisnici ZMN-a) nakon koje slijedi pomoć u hrani.
- Pri upitu koliko se **osjećaju da pripadaju društvu** u kojem žive, od 30 % do 35,0 % sudionika istraživanja (ovisno gleda li se rezultat za sudionike koji su korisnici ZMN ili koji to nisu) navodi da često imaju osjećaj da **ne pripadaju ovom društvu ili da se osjećaju društveno neprihvaćenim i isključenim** s time da je veći udio kod sudionika korisnika ZMN-a.
- Kod upita **koji oblik pomoći bi im pomogao da lakše žive**, sudionici u ukupnom uzorku od ponuđenih odgovora najviše su birali odgovor **Dodatni izvor prihoda** (udio više

odgovora veći od 90,0 %). Nakon toga **Rekreativno-obrazovne aktivnosti za djecu** ili **Savjetovanje o pravima obitelji koja žive s niskim primanjima**. Od drugih oblika pomoći, koji su mogli slobodno navesti, izdvaja se kroz najveći broj odgovora rješavanje stambenog pitanja.

- Kao vodeću organizaciju i/ili instituciju koja bi trebala **pružiti izdvojene oblike pomoći u ukupnom uzorku**, izdvaja se **grad** i nakon toga **centar za socijalnu skrb** s time da je kod korisnika ZMN prepoznat u duplo većem udjelu nego kod skupine koji nisu korisnici ZMN.

Rezultati za Gospić primarno su u skladu s rezultatima za područje Rijeke, no postoji potreba obuhvata većeg uzorka.

Sažetak preporuka

Ključni izazov u sklopu preporuka bilo je identificiranje opsega autonomije gradova u pogledu socijalne politike. Preporuke u nastavku svojevrsno su zajedničko promišljanje sa sudionicima istraživanja o mogućnostima za budućnost i smatra se značajnim da ih se promatra u kontekstu i povezano s preporukama proizašlima iz ranijeg istraživanja na nacionalnoj razini u temi siromaštva djece (vidjeti dokument: Stubbs, P., Ledić, M., Rubil, I., Zrinščak, S. (2017). *Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstva u Hrvatskoj – Policy brief*. Zagreb: Ekonomski institut.¹).

Sažetak preporuka - Rijeka:

1. **Strateški fokus:** Izraditi **Strategiju socijalne skrbi** za razdoblje od 4 godine koja će redoviti godišnje biti evaluirana i u kojoj će biti zasebno izdvojeno područje: socijalna skrb i dobrobit djece. Jamčiti jedan dio postotka ukupnog gradskog proračuna za potrebe socijalne skrbi i razviti "proračun za djecu" izražen kao postotak ukupnog proračuna i kao minimalni iznos.
2. **Baza dokaza i analitički kapacitet:** Osnovati Dječji opservatorij Rijeka koji će biti zadužen za provođenje godišnje ankete među obiteljima s djecom u riziku od siromaštva, ankete dobrobiti djece na području Rijeke i ankete za dionika o

---

¹ Dokument je dostupan na mrežnim stranicama Ekonomskog instituta:
https://www.eizg.hr/userdocsimages/projekti/završeni/Policy_brief_hr.pdf

prioritetima u socijalnoj skrbi za djecu. Godišnja izvješća opservatorija mogu se nadograditi poglavljima o određenoj temi koja bi varirala od godine do godine (npr. mladi u riziku od sukoba sa zakonom, djeca u nekvalitetnom smještaju i dr.).

3. **Odnosi između dionika i multisektorske platforme:** Uspostaviti i održavati kvalitetnu multisektorsku platformu o dobrobiti djece koji će biti „arena“ za izgradnju povjerenja i razmjenu informacija između različitih dionika i savjetodavno tijelo za razvoj i evaluaciju Strategije i rada Dječjeg opservatorija.
4. **Ravnoteža između novčanih naknada i usluga skrbi:** Izraditi studiju učinkovitosti postojeće kombinacije usluga u novcu i skrbi uz anketu za dionike o vrsti usluga koje trenutno nedostaju na području Rijeke. Predlaže se neposredni fokus na sljedeće usluge:
  - i. Uslugu socijalnog mentorstva
  - ii. Usluge podrške i smanjenja stresa
  - iii. Rad u zajednici
  - iv. Pomoć u novcu i u naravi
5. **Razvoj socijalnih inovacija:** Razmotriti osnivanje **Fonda za socijalne inovacije** koji bi na godišnjoj ili dvogodišnjoj osnovi nudio mali broj bespovratnih sredstava za inovativne odgovore na društvene probleme i koji će kao pod odjel imati **Inkubator socijalnih inovacija** koji će nuditi stalnu podršku onima koji su odabrani za financiranje.
6. **Uključivanje korisnika usluga:** Dio Strategije socijalne skrbi trebao bi biti posvećen planovima za veće uključivanje korisnika usluga u buduće aktivnosti.
7. **Jačanje kompetencija i izgradnja kapaciteta:** Održati niz edukativnih radionica za djelatnike, volontere i korisnike koji rade s djecom i obiteljima, kombinirajući predavanja, raspravu i praktičan rad kako bi se kontinuirano jačale njihove kompetencije.
8. **Proširenje fiskalnog prostora:** Pokrenuti kampanju prikupljanja sredstava za Neovisni fond za socijalne inovacije koji će se sastojati od mješavine individualnih i korporativnih donacija te međunarodnih sredstava.
9. **Unaprjeđenje pristupa adekvatnom stanovanju:** Izraditi akcijski plan stanovanja sa skupom jasnih ciljeva, aktivnosti i indikatora.

10. **Unaprjeđenje puteva do adekvatnog posla:** U okviru socijalnog mentorstva fokus usmjeriti na potporu roditeljima i mladim osobama koji imaju interes za ulazak ili povratak na formalno tržište rada

Sažetak preporuka - Gospić:

1. Izraditi višegodišnju **strategiju socijalne skrbi Ličko-senjske županije** koja će moći dati ključni okvir socijalnom programu grada Gospića.
2. Lokacija za **analitičke kapacitete** može biti u Županiji ili kroz suradnju niza gradova unutar Županije, uključujući Gospić.
3. Provoditi **dvomjesečni forum** o politici za djecu kojemu mogu prisustvovati svi dionici na relativno neformalnoj osnovi.
4. Formirati **mobilni tim** koji može redovito obavljati konzultacije s korisnicima i potencijalnim korisnicima u rubnim područjima.

Preporuke u cijelosti

Rijeka

1. *Strateški fokus*

Iako Grad Rijeka ima dugu povijest razvijanja naprednog socijalnog programa, uključujući i program za djecu i obitelji u riziku od siromaštva, postojao je osjećaj da mu nedostaje strateški fokus i da je nedavno krenuo biti prilično „reda radi“, sa samo postupnim dodacima iz godine u godinu u smislu mjera i odredbi. Napredna priroda programa još se uvijek, između ostalog, može vidjeti u postotku koji se izdvaja u proračunu za mjere socijalne politike, iznosu raspoloživih sredstava za programe koje provode nevladine organizacije te u spremnosti i kapacitetu za ulazak u programe koji se oslanjaju na vanjska novčana sredstva, uglavnom, raznih vrsta novčanih sredstava EU.

U nedostatku strateškog fokusa, mnogi su smatrali da je odgovor Grada na nove potrebe i promjenjivi profil onih koji su u riziku nepogodan. Strategije se mogu evaluirati ne samo u smislu jesu li određene aktivnosti provedene, već mogu omogućiti i vrednovanje učinkovitosti pojedinih mjera. Jačanje povezanosti između strategija i financiranja može omogućiti informiranije odluke o tome gdje koncentrirati financiranje i što financirati kada se limiti dostupnih financija povećavaju i, zapravo, čemu dati prioritet kada se oni smanjuju. Prema našem mišljenju, dovoljna bi bila jedna strategija socijalne skrbi za izborni ciklus od četiri godine, sa specifičnim područjima posvećenima određenim skupinama, uključujući djecu i obitelji.

Preporuka 1

*Uz Socijalni plan, Grad Rijeka trebao bi izraditi **Strategiju socijalne skrbi** za razdoblje od 4 godine, koja će sadržavati ciljeve, aktivnosti i pokazatelje, zajedno s vremenskim okvirom aktivnosti i njihovom troškom. Dokument koji donosi Gradska skupština trebao bi svake godine biti evaluiran u obliku formalnog dokumenta kojeg će usvojiti Skupština, s prijedlozima izmjena i dopuna Strategije o kojima će se također pravovremeno raspravljati na Skupštini. Zasebno područje strategije trebalo bi razraditi strategiju za socijalnu skrb i dobrobit djece.*

Iako je iznimno važno da strategija ima političko vlasništvo, ona bi trebala odražavati doprinose što je moguće šireg spektra dionika, uključujući i korisnike usluga.

2. Baza dokaza i analitički kapacitet

Postoje problemi u smislu točne, svrsishodne i pravovremene statistike o riziku od siromaštva i socijalne isključenosti na nacionalnoj razini, koja se oslanja na SILC – Eurostatova istraživanja koja su daleko od stvarnog vremena i pružaju samo prikaz grubih kontura. Na podnacionalnoj razini, uključujući i razinu većih gradova poput Rijeke, postoji nedostatak valjanih statističkih podataka koji bi vodili do analize onih koji su u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, a još manje bilo kakve analize koja može pružiti informacije za kreiranje politike utemeljene na dokazima. U najboljem slučaju, na mjesečnoj razini prikupljaju se od strane Centara za socijalnu skrb neke osnovne informacije koje se mogu kombinirati s podacima ankete, premda se obično koriste premalene veličine uzorka da bi se dobila točna slika. Iako se naša glavna zabrinutost odnosi na broj, trendove i profil djece u riziku od siromaštva, postoji i jaz u znanju u smislu trendova u području dobrobiti djece u cjelini. Naravno, to je važno samo po sebi, ali i u smislu ranog upozorenja tko bi još mogao biti u opasnosti od pada u siromaštvo i socijalnu isključenost.

Jedan od ključnih dionika za području Rijeke, pokazao nam je dopis koji su uputili Ministarstvu rada i mirovinskog sustava, obiteljske i socijalne politike tražeći definiciju “djece u siromaštvu”. Odgovor je bio da Vlada smatra siromašnom djecu u obiteljima koje primaju zajamčenu minimalnu naknadu (mjera socijalne pomoći u krajnjoj nuždi). Iako je iz uske administrativne perspektive možda razumljiv neuspjeh u prepoznavanju, iznimno je problematičan ogroman jaz koji postoji kada se te brojke uspoređuju s podacima SILC-a i kada se uočava jaz između broja djece u obiteljima koje primaju socijalnu pomoć i broja djece koja se prema kriterijima EU-a definiraju u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Svi oni koji imaju makar i osnovno poznavanje hrvatskog programa socijalne pomoći i previše jasno razumiju relativno nisku pokrivenost programa u usporedbi sa stvarnim potrebama.

Među svima s kojima smo razgovarali postojalo je jednoglasno mišljenje o potrebi za jasnijim dokazima o trendovima dječjeg siromaštva kroz vrijeme na području Rijeke. Dok studija koju

provodimo može pomoći kao jednokratni napor, ujedno postoji usuglašenost da analitički kapacitet mora biti konstantan. U raspravama se činilo da je važnije da se analitički kapacitet gradi na održiv način kroz dugoročni vremenski okvir, nego da bude „projektno orijentiran“. Osim toga, činilo se da su za sve održivost i pristup značajnim podacima mnogo važniji od specifičnog mjesta gdje se nalazi takav kapacitet.

Preporuka 2

Preporučamo osnivanje Dječjeg opservatorija Rijeka, zaduženog za provođenje dijela ili svega navedenog: godišnje ili dvogodišnje ankete među obiteljima s djecom u riziku od siromaštva, ankete dobrobiti djece na području Rijeke na reprezentativnijem uzorku i ankete za dionika o prioritetima u socijalnoj skrbi za djecu. Precizan izbor ankete u svakoj od godina, i veličina njihovog uzorka trebali bi biti pokriveni dostatnim sredstvima. Godišnja izvješća takvog opservatorija trebala bi uključivati analize temeljene na tim anketama i tamo gdje to kapaciteti dopuštaju, mogla bi uključivati poglavlje o određenoj temi koja bi varirala od godine do godine. Primjeri mogućih tema uključuju: romsku djecu, mlade u riziku od sukoba sa zakonom, djecu u nekvalitetnom smještaju i dr. Važno je jamčiti i neovisnost takvog Opservatorija i osigurati da njegove analize imaju utjecaj na formuliranje politike. Jedan od mogućih načina kretanja prema naprijed bio bi smještavanje Opservatorija u sklopu Sveučilišta u Rijeci, na temelju partnerstva između brojnih dionika i uz financiranje iz niza različitih izvora, uključujući i Grad i projektna sredstva.

3. Odnosi između dionika i multisektorske platforme

Lokalni sustav skrbi o djeci osjetljiv na djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti mnogo je više od zbroja njegovih dijelova. Kvaliteta takvog sustava uvelike ovisi o kvaliteti odnosa između dionika. Postojala je opća suglasnost da na području Rijeke, možda zbog njezine veličine i složenosti sustava socijalne skrbi, ne postoji koherentna mreža u obliku čvrste redovite multisektorske platforme koja nudi dionicima priliku da razmijene gledišta i mišljenja. Istodobno, postojalo je opće nepovjerenje u “sastanke sa svrhom sastanaka” i zabrinutost da bi pretjerano formalizirao uređenje vjerojatno jednako moglo doprinijeti daljnjoj birokratizaciji sustava, a ne poboljšati ukupnu kvalitetu usluga i odgovore na potrebe. Dionici obuhvaćeni intervjuima smatrali su važnima dvije šire grupacije. Prva se sastoji od

dionika koji su izravno uključeni u socijalnu skrb uključujući: centre za socijalnu skrb, grad, županiju, nevladine organizacije i dr. Druga se odnosi na područje preklapanja između socijalne skrbi i drugih sustava, posebice: obrazovanja, kaznenog pravosuđa, zdravstva i zapošljavanja. Osim toga, naravno, uključivanje korisnika usluga također je viđeno kao dugoročni cilj. Uspostava multisektorske platforme trebala bi dovesti do razvoja „kulture povjerenja“, do unaprjeđenja strateškog fokusa kao i vođenih konzultacija vezano uz specifične slučajeve te do razvoja protokola u specifičnim temama. Bilo koja uspostavljena platforma dionika trebati će biti i prihvaćena od strane višeg vodstva ključnih državnih institucija.

Mnogi dionici izrazili su zabrinutost zbog neuspjeha u pružanju određenog stupnja vodstva ili proaktivnosti u smislu pokretanja rasprave o društvenim problemima od strane Centra za socijalnu skrb Rijeka. Naravno, postojala je ogromna empatija prema djelatnicima Centra koji su preopterećeni obimom posla i odgovornosti te koji su skloni da budu težište kritika sa svih strana, ne samo za svoje postupke nego i za svoje nepostupke. Grad Rijeka održava redovite konzultacije i neke nevladine organizacije pokušavale su pokrenuti razne tematske sastanke s različitim stupnjevima uspjeha.

Preporuka 3

Po našem mišljenju, redoviti multisektorski forum o dobrobiti djece, ako je pravilno osmišljen i vođen, mogao bi biti važna arena za izgradnju povjerenja i razmjenu informacija između različitih dionika. Također bi mogao biti izuzetno koristan kao mehanizam ranog upozorenja da upozori sve dionike na nove izazove. Njegova najvažnija uloga, u kontekstu gore navedenih preporuka, mogla bi biti kao savjetodavno tijelo za razvoj i evaluaciju Strategije i rada Dječjeg opservatorija. Ne bismo bili odviše određujući u pogledu sastava, nadležnosti i načina rada takvog Foruma, ali bismo naglasili važnost izbjegavanja pretjerane formalnosti tijekom redovitih sastanaka i važnost ravnoteže između stabilnog dnevnog reda (razmjena informacija itd.) i tematskih rasprava koje bi se razlikovale od sastanka do sastanka.

4. Ravnoteža između novčanih naknada i usluga skrbi

Iznimno je teško postići optimalnu ravnotežu između novčanih naknada i usluga skrbi, odnosno, mehanizama za povezivanje “novca i skrbi” i to ne samo zato što u svim razmjerima rijetko postoji holistički pristup mjerama politike. Tehničko shvaćanje možda nije uvijek u skladu s političkim imperativima i promjene u novčanim naknadama često su mnogo lakše za provesti nego uvođenje novih usluga. Istodobno, ravnoteža između “univerzalnih” naknada i usluga, koje odgovaraju na potrebe sve djece s jedne strane i “ciljanih” ili “prilagođenih” naknada usmjerenih na djecu u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti s druge strane, također je stvar stalne rasprave i neslaganja. Primjer za ilustraciju je pitanje da li bi naknade za djecu trebale biti univerzalne ili ciljane, složeno od problema fiskalnih mogućnosti, kako izračunati administrativne troškove i što je najvažnije, koji su ciljevi naknada za djecu. Naravno, daljnja komplikacija je ravnoteža odgovornosti između središnje i lokalne vlasti za različite aspekte politike dobrobiti djece u kontekstu predloženih zakonodavnih promjena koje se široko interpretiraju da vode čak većoj centralizaciji unutar sustava socijalne skrbi.

Iako nam nedostaje detaljnija analiza o učinkovitosti različitih mjera politike, pojedinačnih ili objedinjenih, dijelimo privremeni zaključak od mnogih koje smo intervjuirali: tendencija je naglašavanja novčanih naknada na podnacionalnoj razini (uključujući i Rijeku), posebno onih za "dopunu" naknada koje već postoje na nacionalnoj razini, koristeći iste ili samo neznatno izmijenjene kriterije uvjetovanosti u smislu provjere prihoda i imovine. Istodobno, iako Rijeka nastoji financirati širok raspon usluga preko i iznad onoga što bi se moglo nazvati nacionalno postavljenim minimumom, postojao je dojam da se neke od njih temelje na projektnom financiranju i da traju kroz relativno kratko razdoblje. Postoji tendencija da se slijedi pristup socijalnim uslugama koji je uobičajen u zakonodavnim sustavima: da se pružaju samo one usluge koje su izričito navedene u nacionalnom zakonodavstvu. Istodobno, postojala je opća suglasnost da prostor za slobodu odlučivanja i razvoj novih usluga postoji i da bi se mogao puno više iskoristiti.

Preporuka 4

Preporučamo studiju učinkovitosti postojeće kombinacije usluga u novcu i skrbi uz anketu za dionike o vrsti usluga koje trenutno nedostaju na području Rijeke. Iz naše vlastite, ograničene

analize, predlažemo da bez obzira na planove na nacionalnoj razini, neposredni fokus bude na sljedeće usluge:

- i. **Uslugu socijalnog mentorstva** – na način koji je nedavno uveo CeKaDe, a gdje kompetentni, provjereni i educirani volonter pomaže ranjivim obiteljima u razumijevanju pogodnosti i usluga te prema potrebi nudi i općenitiji savjet. Kroz vrijeme, poželjno je širenje aspekata socijalnog mentorstva i u pogledu rada s roditeljima i u pogledu rada s djecom.
- ii. **Usluge podrške i smanjenja stresa** – za ranjive obitelji da se mogu obratiti u vrijeme najveće potrebe. Takva usluga, s nešto drugačijim fokusom, mogla bi se proširiti i na one koji rade unutar sustava, uključujući socijalne mentore, na način koji je potpuno odvojen od nadziranog menadžmenta. I jedno i drugo bi se moglo ponuditi na individualnoj i/ili grupnoj osnovi, a moglo bi uključivati telefonski kontakt ili kontakt posredstvom računala te kontakt licem u lice. Takva podrška trebala bi biti vezana uz načine izlaska iz siromaštva. Dodatno, značajni utjecaj učinio bi besplatna pravna podrška posebno za one koji bježe iz kruga obiteljskog nasilja.
- iii. **Rad u zajednici** – socijalni animator – globalno postoji konsenzus da se socijalni rad sastoji od tri široke metode: individualni-obiteljski rad, grupni rad i rad u zajednici. Postojala je opća suglasnost da je na području Rijeke, kao i u Hrvatskoj, rad u zajednici ostao nedovoljno razvijen. Način rada u zajednici mogao bi se npr. usredotočiti na mlade u riziku, na teritorijalni nedostatak (kao što je onaj s kojim se suočavaju romske zajednice) i na djecu s ulice. Socijalni animator, zadužen za planiranje relevantnih aktivnosti za različite ranjive skupine, mogao bi biti smješten u multifunkcionalne centre, uključujući CeKaDe i dnevne centre za skrb koji rade s mješovitim skupinama korisnika.
- iv. **Pomoć u novcu i u naravi** – iako bi glavna odgovornost za novčanu pomoć za prevladavanje dječjeg siromaštva trebala dolaziti s nacionalne razine, gradske vlasti poput Rijeke imaju mogućnost uvesti naknade ili pomoć u naravi koje bi mogle učiniti značajne promijene u stopi dječjeg siromaštva i isključenosti. Nedavna odluka Rijeke da svim djevojčicama u osnovnim školama učini dostupnim higijenske pakete korak je u dobrom smjeru. Mjere koje mogu biti za svu djecu, poput besplatnih školskih udžbenika, mogu značajno promijeniti proračun

siromašnih obitelji. Osim toga, razliku bi moglo napraviti i povećanje naknada za one obitelji koje primaju socijalnu pomoć, za one koje primaju naknade za djecu, kao i povećanje potpora za pokrivanje stipendija, školskih izleta i sportskih aktivnosti. Potrebno je detaljnije modeliranje za rješavanje implikacija troškova i koristi različitih mjera koje je izvan opsega ovog istraživanja, bilo bi potrebno.

5. Razvoj socijalnih inovacija

Postojala je znatna suglasnost da, kao što se možda i treba očekivati u velikom gradu, Rijeci ne nedostaje raznolikih nevladinih organizacija, udruženja građana i društvenih poduzeća koji nude nove, inovativne, svrsishodne aktivnosti i usluge koje odgovaraju na nove potrebe. Međutim, postojala je suglasnost da se one obično financiraju samo za kratak, projektno utemeljen vremenski period i, što je ključno, često je propuštena prilika za razvoj i uvođenje novina kod najučinkovitijih inovativnih projekata. Grad Rijeka daje bespovratna sredstva nizu pružatelja usluga kroz mješavinu godišnjeg natječaja i temeljnih potpora i čini se da postoji opsežna prilika za sudjelovanje različitih dionika u projektima financiranim od strane donatora, posebice kroz programe financirane od strane EU. Međutim, ulaganje u potencijalne inovativne programe koji se mogu nadograditi, prilično je nedovoljno razvijeno, barem na sustavan način.

Preporuka 5

*Grad Rijeka trebao bi razmotriti osnivanje **Fonda za socijalne inovacije** koji bi na godišnjoj ili dvogodišnjoj osnovi nudio mali broj bespovratnih sredstava za inovativne odgovore na društvene probleme (dajući prednost onima koji su usmjereni na skupine i zajednice nedovoljno pokriveno uslugama ili teško dostupne skupine i zajednice, promicanje međugeneracijske solidarnosti, uvođenje novih metoda ili vrsta socijalnih usluga) uz ponudu da kada se inovacija razvije, da potencijalno postane sastavni i održivi dio sustava skrbi za djecu na području Rijeke. Također bi kao odjel trebalo uspostaviti **Inkubator socijalnih inovacija** koji će nuditi stalnu podršku onima koji su odabrani za financiranje. Financiranje takvog fonda razmatrano je ranije no važno je da se kombinira financijska podrška s lokalne i nacionalne razine s projektnim financiranjem i donacijama iz korporativnog sektora i od strane individua.*

6. Uključivanje korisnika usluga

Možda je najveći kontrast između naprednijih socijalnih država poput Skandinavskih, u usporedbi s Hrvatskom, razina participacije omogućena korisnicima usluga kao dio rutine. Grad Rijeka u tom pogledu nije iznimka – dok se pojedini pružatelji usluga, uglavnom nevladine organizacije, mogu konzultirati s korisnicima usluga i uključiti ih u donošenje odluka u različitoj mjeri, to je daleko od stanja u sustavu u cjelini. Ovdje nema brzih ili lakih rješenja: kulturi koja pruža previše moći profesionalcima potrebno je vrijeme da se promijeni. Istodobno, moguće je osigurati da se korisnici usluga uz podršku potaknu da preuzmu aktivniju ulogu u raspravama koje se izravno odražavaju na njih, ne samo u smislu rada na pojedinačnim slučajevima nego i načina na koji se vode organizacije. Ideje za uključivanje korisnika usluga mogle bi i trebale bi biti ključni dio svake od gore navedenih preporuka. Ravnoteža između fokusa na sve roditelje i podskupine roditelja (samohrani roditelji, roditelji djece s teškoćama u razvoju) važna je tema za raspravu. Osim toga, bilo bi važno u rasprave uključiti i samu djecu sukladno njihovoj dobi i sposobnostima. Važno je i sistematizirati uključivanje korisnika usluga i učiti od onih zemalja u kojima takvo sudjelovanje ima dužu tradiciju.

Preporuka 6

Dio Strategije socijalne skrbi trebao bi biti posvećen planovima za veće uključivanje korisnika usluga u buduće aktivnosti. Osim toga, po svojoj uspostavi, lokalne službe za rad u zajednici, trebale bi održavati redovite konzultacije sa stanovnicima u ugroženim područjima, osobito s onima koji se suočavaju s posebnim izazovima, npr. roditelji iz populacije Roma, roditelji djece s teškoćama u razvoju, samohrani roditelji, nezaposleni roditelji itd. Zakonske službe za rad s djecom i roditeljima, kao i primatelji bespovratnih sredstava Grada Rijeke, trebaju izraditi plan većeg uključivanja korisnika usluga, djece i odraslih u svoje programe.

7. Jačanje kompetencija i izgradnja kapaciteta

Iako nije bila glavna tema u našim raspravama s dionicima, nedostatak edukacije za daljnju izgradnju kompetencija nakon stjecanja kvalifikacije, kod onih koji rade u sustavima socijalne

skrbi i skrbi za djecu, predstavlja zabrinutost. U kontekstu svih naših ostalih preporuka, možda bi bilo moguće razviti formalni i neformalni kurikulum koji može ojačati kompetencije i izgraditi povjerenje između različitih profesija i, naravno, volontera i korisnika usluga. Ponovno, gdje god je to moguće, to treba činiti sustavno, s razlikovanjem početnog, srednjeg i naprednog treninga. U tome bi moglo imati ulogu i Sveučilište u Rijeci.

Preporuka 7

U kontekstu uspostave Dječjeg opservatorija i međusektorskog foruma, trebao bi se održati niz edukativnih radionica za malu grupu djelatnika, volontera i korisnika koji rade s djecom i obiteljima, kombinirajući predavanja, raspravu i praktičan rad.

8. Proširenje fiskalnog prostora

Ponovno, ovo nije bilo u izravnom fokusu istraživanja. Ipak, proširenje fiskalnog limita značajno bi promijenilo ishode za djecu i roditelje u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Sposobnost Grada Rijeke da povisi prihode kako bi više trošio na dobrobit djece, odnosno mogućnost premještanja sredstava iz drugih dijelova proračuna na to područje je, naravno, ograničena i *de jure* i *de facto*. Istodobno, kako su Moje mjesto pod suncem i CeKaDe pokazali, postoje i drugi izvori sredstava, uključujući privatni sektor i inovativne kampanje prikupljanja sredstava koji se mogu iskoristiti zajedno s međunarodnima, posebice EU fondovima. Iako se ni na koji način ne želi spriječiti mogućnost pojedinih nevladinih organizacija da prikupljaju sredstva za određene projekte, uspostava multi-donatorskog fonda za socijalne inovacije bio bi važan način izdvajanja sredstava za provedbu gore navedene Preporuke 5.

Preporuka 8

Trebalo bi pokrenuti kampanju prikupljanja sredstava za Neovisni fond za socijalne inovacije. Takav fond mogao bi se sastojati od mješavine individualnih i korporativnih donacija te međunarodnih sredstava.

9. Unaprjeđenje pristupa adekvatnom stanovanju

Jasno je iz upitnika, fokusnih grupa i iz diskusija s dionicima da je problematika stanovanja jedna od najvažnijih u pogledu socijalnog isključivanja djece i istovremeno, jedna od najtežih za riješiti. Važno je odvojiti različite dimenzije problema, uključujući one ne i ograničavajući se na:

9.1. Dostupnost i kvaliteta hitnog smještaja za one koji su bez doma, žrtve - osobe koje su doživjele nasilje u obitelji i druge.

9.2. Dostupnost i kvaliteta socijalnog stanovanja za one koji ne mogu platiti tržišnu cijenu najma ili koji trenutno žive ispod standarda stanovanja i koji se trebaju preseliti za zdravlje i dobrobiti svih članova kućanstva, uključujući i djecu.

9.3. Subvencije najma unutar privatnog sektora kako bi se osigurao bolji pristup cjenovno pristupačnom stanovanju kao i potpora stanarima koji bi se mogli suočiti s iseljenjem zbog zaostalih najamnina ili drugih problema.

9.4. Subvencije vlasnicima kuća i iznajmljivačima za prilagodbe i unaprjeđenja kako bi se unaprijedila kvaliteta stanovanja u interesu zdravlja i dobrobiti djece, kao što su izolacija protiv vlage, zamjena prozora itd.

9.5. Programe/scheme kako bi se osiguralo da se mogu napraviti dogovori za izbjegavanje ukidanja pristupa komunalnim uslugama, uključujući grijanje i rasvjetu, kao rezultata dugova.

Preporuka 9

Grad Rijeka bi trebao u konzultaciji sa svim dionicima, izraditi akcijski plan stanovanja sa skupom jasnih ciljeva, aktivnosti i indikatora, uključujući i sve ranije spomenute aspekte. To bi trebalo biti dio opće strategije o kojoj se je ranije diskutiralo.

10. Unaprjeđenje puteva do adekvatnog posla

Istina je da je pristup održivom zapošljavanju u formalnoj ekonomiji, možda, jedan od najvažnijih puteva izlaska iz siromaštva. Međutim, ovdje je važno imati na umu niz

ograničenja, kako u pogledu ponude tako i potražnje. Prvo, čak i unutar formalnog tržišta rada, postoji značajan i rastući segment nesigurnog zapošljavanja, s niskim plaćama, uz malu ili nikakvu zaštitu zaposlenja, koji zapravo ne nudi jasan put iz siromaštva i socijalne isključenosti. Drugo, oni koji su u opasnosti od siromaštva i socijalne isključenosti možda već neko vrijeme nisu radili na formalnom tržištu rada i trebat će im potpora tijekom dugog vremenskog razdoblja, da ponovno uđu na tržište rada. Može postojati racionalna zabrinutost zbog protoka vremena u siromaštvu, osobito za neke, posebno one s ograničenim pristupom neformalnoj ili formalnoj pomoći za skrb o djeci, što može dovesti do kompromisa u smislu dobrobiti djeteta. Oni koji se nalaze najdalje od tržišta rada trebaju intenzivne, individualizirane usluge podrške.

Preporuka 10

U okviru socijalnog mentorstva fokus bi trebao biti na potpori onim roditeljima i mladim osobama koji imaju interes za ulazak ili povratak na formalno tržište rada. To bi moglo uključivati savjete i smjernice, izgradnju vještina te facilitaciju kontakta s potencijalnim poslodavcima.

Gospić

S obzirom na manju veličinu Gospića i dosadašnja ograničenja našeg istraživanja, naše su preporuke za njega nešto manje ambiciozne i predviđaju puno veću ulogu Županije (Ličko-senjske županije) i/ili veću međugradsku i međuopćinsku suradnju u socijalnoj politici. Osim toga, iako je (kako je to izvorno bilo definirano), zadatak bio istražiti „urbano siromaštvo“, čini se jasnim da je siromaštvo u Gospiću jednako rasprostranjeno, ako ne i više, u ruralnijim dijelovima granice Grada (gdje živi oko polovica njegovog stanovništva) kao i u samom urbanom centru.

Preporuka 1

Ličko-senjska županija trebala bi izraditi višegodišnju strategiju socijalne skrbi koja može dati ključni okvir socijalnom programu grada Gospića. Grad može odlučiti razraditi vlastite strateške ciljeve unutar šire županijske strategije.

Preporuka 2

*Iako postoji potreba za većim **analitičkim kapacitetom** u smislu prikupljanja dokaza za oblikovanje politika, najbolja lokacija za to može biti u županiji ili kroz suradnju niza gradova unutar Županije, uključujući Gospić.*

Preporuka 3

*Grad bi trebao provoditi **dvomjesečni forum** o politici za djecu kojemu mogu prisustvovati svi dionici na relativno neformalnoj osnovi, kombinirajući raspravu o specifičnim temama od interesa s odgovorima na analize i informacije o razvoju politike i na lokalnoj i na nacionalnoj razini.*

Preporuka 4

*Jedna od usluga koja se čini najpotrebnija u Gospiću je **mobilni tim** i to možda iz Centra za socijalnu skrb koji može redovito obavljati konzultacije s korisnicima i potencijalnim korisnicima u rubnim područjima.*

*Projekt *Moje mjesto pod suncem* podržan je sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške iz Fonda za aktivno građanstvo u okviru EGP grantova.*

Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost CeKaDe-a i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Izvor fotografije: <https://pixabay.com/>